

Psikoloji - II. Ünite : Organizma ve Çevre

A-) ORGANİZMA VE ÇEVRE

a-) Organizma: Psikolojide organizma dendiğinde geniş anlamı ile insan ve hayvan dar anlamı ile sadece insan anlaşılır.

b-) Çevre: Organizmanın ilişki kurduğu varlıklar ve olayların tümü. *Doğum öncesi* ve *doğum sonrası* olmak üzere ikiye ayrılır. Organizma sadece doğum sonrası değil doğum öncesi çevrede de tehlike altındadır. Örn: Annenin hamilelik sırasında hastalanması, yetersiz beslenmesi vb. organizmayı etkiler. Doğum sonrası çevreyi *doğal çevre* ve *toplumsal çevre* olarak ikiye ayırabiliriz.

c-) Fizik çevrenin organizmayı etkilemesi

(1) Fizik çevre ve organizmanın alıcılığı: Organizma ile çevrenin etkileşim halinde olabilmesi için hem çevreden gelecek fizik uyarıcılara hem de organizmanın alıcılığına (duyu organları) gerek vardır. Ayrıca bunların dışında uyarıcıyı iletecek sağlam duyu sinirleri, uygun ortam (hava) ve sağlam bir beyin olması gerekir.

(2) Uyarıcı, Uyarım, Tepki, Duyum, Duyum eşiği, Alt eşik, Üst eşik, Fark eşiği:

Uyarıcı: Organizmayı etkileyen, duyu organlarını harekete geçiren her türlü etkiye uyarıcı denir. İç ve dış uyarıcılar olmak üzere ikiye ayrılır. İç uyarıcılar; açlık, susuzluk, yorgunluk vb. içimizde gelir. Dış uyarıcılar ise; bir renk, bir koku, bir ses vb. dış çevreden gelen uyarıcılardır.

Uyarım: İçimizden yada dışımızdan gelen uyarıcıların duyu organları yada sinirleri etkilemesine uyarım denir. Örn: Bir sesin kulağımızı etkilemesi kulak tarafından alınması, bir kokunun burnumuzu etkilemesi uyarımdır.

Tepki: Organizmanın uyarıcılara verdiği karşılıktır. Örn: gözümüze sivri bir cisim yaklaştırdığımızda gözümüzü kapatmamız fiziksel tepki; kan dolaşımımızın artması, terleme, kaygılanma, korkma psikolojik tepkilerdir.

Duyum: İçimizden ya da dışarıdan gelen uyarıcıların duyu organları yada sinirler tarafından alınarak beyne iletilmesine duyum denir. Organizma duyular aracılığı ile dış dünya hakkında bilgi edinir. Örn: Bir sesin kulağımız tarafından alınarak sinirler aracılığı ile beyne iletilmesi duyumdur.

Duyum ile uyarımın farkı: Uyarım iç yada dış uyarıcıların duyu organları yada sinirleri etkilemesidir. Duyum ise uyarıcıların beyne taşınmasıdır. Her duyum bir uyarımdır fakat her uyarım bir duyum olmayabilir.

Duyum eşiği: Bir uyarıcının duyu organları tarafından alınabilecek güce ulaştığı noktaya duyum eşiği denir. Duyulabilen en hafif uyarım sınırı alt eşik; artık uyarıcıların alınmadığı üst sınır ise üst eşiktir.

Örneğin bu sınır kulağımız için 20-20.000 frekansları arasındadır. Kulağımız için alt eşik (duyulabilen en hafif uyarım sınırı) 20 iken üst eşik (uyarıcıların artık duyulamadığı sınır) 20.000 dir.

Fark eşiği (ayır-detme, farklılaşma eşiği): Bir uyarıcının şiddetinin değiştiğinin organizma tarafından fark edilebilmesi için gerekli asgari miktara fark eşiği denir. Örn: Elle kaldırdığımız ağırlıkta 40 gr dan sonra 41 gramı fark edebiliriz. Buradaki fark eşiği 1 dir. Fakat Ağırlık 80 grama çıkarıldığında ancak 82 gramda ağırlığın değiştiğini fark edebiliriz. Burada fark eşiği 2 dir.

3-)Yetersiz ve Aşırı uyarılma: Yetersiz uyarılma; organizmanın normalin altında uyarılmasına denir. Örneğin sürekli karanlık ve sessiz bir odada kapalı tutulan bir kimse yetersiz uyarılmaktadır. Çünkü kişi yaşamını normal şekilde sürdürebilmesi için yeteri kadar uyarılmak zorundadır. Organizma için zararlıdır.

Aşırı uyarılma ise; organizmanın normal şiddet ve sürenin üzerinde uyarılmasıdır. Yetersiz uyarılmanın tersidir. Örneğin uzun bir süre aç yada susuz kalmış bir kişinin durumu sürenin uzun olmasından kaynaklanan bir aşırı uyarılma iken, çok parlak bir ışıpta geçici körlük yaşamamız normal şiddetin üzerinde olmasından kaynaklanır. Organizma için zararlıdır.

4-Alışma, Duyarsızlaşma: Alışma(duyusal uyum), duyu organının kendisini sürekli etkileyen uyarıcıyı bir süre sonra fark etmemesine denir. Örn: Bir çiçekçi dükkanına ilk girdiğimizde burnumuza çiçek kokusu gelirken, bir süre daha orada kaldığımızda çiçek kokusunu artık fark edemeyişimiz. Karanlığa gürültüye alışmamız gibi.

Duyarsızlaşma ise; Bireyin duygusal bir tepki verdiği uyarıcı ile tekrar tekrar karşılaşması sonucunda verdiği duygusal tepkinin zayıflaması. Örneğin sürekli annesinden dayak yiyen bir çocuğun yediği dayak sonrasında gülmeye başlaması. İlk kez kan gördüğünde irkilen hemşirenin daha sonra birçok kez bu olayla karşılaşması sonucu artık tepki vermemesi.

B-) UYARILMA İHTİYACI VE GÜDÜLENME

1-) İhtiyaç, dürtü, güdü ve güdülenme, homeostatis:

İhtiyaç; organizmanın eksikliğini duyduğu şeylerdir. Açlık,susuzluk vb.

Dürtü; İhtiyacı (eksikliği) gidermek için organizmada oluşan içsel gerilime(güce) denir. Örn: Sabah kahvaltısı yapmadan okula geldiğimizde,derste açlık dürtüsü bizi gerginleştirir. İlk teneffüste bir şeyler yemek ihtiyacı duyarız.

Güdü(motiv); Organizmanın ihtiyacını gidermek için dürtü yönünde etkinlik göstermesidir.Örn:Susuzluk bir dürtüdür. Kişinin susuzluk dürtüsüne bağlı olarak su içmek için yerinden kalkıp buzdolabına gitmesini sağlayan güdüdür.

Örnek:

İhtiyaç ==> Dürtü ==> Güdü ==> Davranış

Susuzluk ==> Susuzluğu yarattığı içsel gerilim ==> Su içme davranışına götüren içsel uyarım ==> Su içme davranışı

Güdülenme (motivasyon); Organizmanın dürtü ve güdülerin etkisiyle davranışta bulunarak doyuma ulaşması sürecine denir.

Homeostatis (Dengelenme): Organizmanın bedensel ve ruhsal dengeli durumunu kendi faaliyetleri ile korumasıdır. Örn:Üşüyen kişinin ceketini giymesi,karaciğerin fazla şekeri depolaması bedensel dengenin korunmasına;gerilimi olan kişinin gerilime neden olan engeli ortadan kaldırması ise ruhsal dengeyi korumaya yöneliktir.

2-)Güdü türleri

Fizyolojik güdüler: Organizmanın varlığını ve soyunu sürdürme ihtiyacından doğan güdülerdir. İnsan için öncelikli olduğu için bu güdüler birincil güdülerde denir. Öğrenmeden çok doğuştandırlar. Örn: Açlık,susuzluk,annelik,cinsellik, uyku vb.

Toplumsal güdüler: Doğuştan gelmeyen bireyin toplumda öğrendiği ikincil öneme sahip

güdülerdir. Kişiliğin gelişmesini toplum içerisinde devam etmesini, korunmasını sağlarlar. Örnek:Toplum içerisinde kabul görmek,başarılı olmak,toplum içerisinde statü(mevki) kazanmak,bağlılık, güvenlik, prestij, özgürlük, saldırganlık; hazza yönelme vb. Yaşamın ilk yıllarında fizyolojik güdüler etkinken yaşın ilerlemesi ile birlikte zaman zaman toplumsal güdüler fizyolojik güdülerden daha önemli hale gelebilir.

Güdülenmiş Davranışın Güdülenmemiş davranıştan farkı

1-) Güdülenme davranışa enerji verir organizmanın etkinliğini artırır. Örneğin aç kişi tok kişiye göre daha aktif yiyecek arar.

2-) Güdülenmiş davranış seçicidir. Susamış bir hayvan önüne koyulan yiyeceğe değil de suya yönelir.

3-) Güdülenmiş davranış, organizmayı aşırı faaliyete dolayısıyla fazla enerji tüketimine götürdüğü için güdülenmemiş davranıştan daha yorucudur.

4-) Güdülenmiş davranış bir hedefe yöneliktir. İhtiyaç ne kadar güçlü ise hedefe yönelme davranışı da o derece güçlü olur.

İç güdü: Öğrenilmeden yapılan niçin yapıldığı organizmanın kendisi tarafından da bilinmeyen, bir türün tüm bireylerinde görülen kalıtsal davranışlar. Örn: İpek böceğinin koza örmesi; deniz kaplumbağalarının her yıl aynı sahile yumurta bırakması, arının bal yapması vb.

İç güdüler reflekslerden ve alışkanlıklardan farklıdır. Refleksler doğuştan olan çok basit tepkilerdir. Çoğu zaman çevreden gelen etkiye karşı yapılan otomatik tepkiler biçimindedir. Örn: Göze ışık tutulunca göz bebeğinin küçülmesi,diz kapağına vurulunca ayağımızı kaldırmamız. Alışkanlıklar ise,çoğunlukla öğrenme sonucu sonradan kazanılmış hareketlerdir. Örn: Giyinmek, yüzmek, sigara içmek vb.

DUYUM VE ALGI

1-)**Algı nedir?** Biz dünyayı duyu organları yolu ile algılarız. Psikolojide duyu organlarını harekete geçiren dış yada iç etkiye uyarıcı(uyaran) denir. Uyarınları alan organlara da duyu organları denir. (göz,kulak,burun vb.)

Duyum; İç yada dış uyarıcıların duyu organları yada sinirler tarafından alınarak beyne iletilmesine duyum denir. Örn: kulağımızın bir sesi alması , dilimizin tat alması duyumdur. Algı ise duyu organları yada sinirler tarafından beyne taşınan uyarıcıların beyinde tanımlanması, anlamlandırılmasıdır. Algı duyumun devamıdır. Örn: Kulağın bir ses işitmesi bir duyumdur, bu sesin kapı sesi olduğunu bilmek algıdır. Algı duyumların bir toplamı değil ,nesnelerin yapılaşmış bütünler şeklinde algılanmasıdır.

2-)**Görme duyumu ve görme algısı:** Görme organımız gözümüzdür. İnsan gözü 380-760 milimikron dalga boyundaki ışıkları görür. Gözümüz kırmızı ve mor arası renkleri görür. Mor ötesi renklerde vardır. İnsan bu renkleri göremez. Örn:mor ötesi ışınlar.

Nasıl görüyoruz?: Cisimlerden gelen ışınlar göz merceğinden kırılarak ağ tabaka(retina) üzerine düşer. Retina üzerine düşen cismin ters görüntüsüdür. Sinirler bu ters görüntüyü beyne götürürler orada görme işlemi düz olarak algılanır.

Görmenin beyin mekanizması: Görme merkezi beynin arka yumrusu üzerinde bulunur. Her iki gözün ağ tabakasının sağ yarısı,beynin sağ yarım küresinin görme merkezine,sol yarısı da sol yarım küresinin merkezine bağlıdır. Her iki görme merkezi çalışmadığında insan göremez. Görme merkezlerinden biri çalışmadığında ise her iki gözün ağ tabakalarının o yanda bulunan yarısı çalışmaz. Bu durumda göz, ancak görüş alanının yarısını görür.

Renk algısı: Retinada koni ve çubuk(rod) olmak üzere iki çeşit hücre bulunur. Koniler renkli görmeyi sağlarlar. Konilerde kırmızı yeşil ve mavi renklerin her birine ayrı ayrı duyarlı üç çeşit pigment(renklere duyarlı hücre) vardır. Bu pigmentlerin değişik dalga boyundan ışık dalgalarıyla uyarılması sonucu farklı renkler ortaya çıkar. Örneğin kırmızı ve yeşil konilerin yaklaşık eşit uyarılması ile yeşil renk ortaya çıkar.

Konilerin bir başka özelliği ayrıntılı görmeyi sağlamasıdır.

Aydınlık-karanlık algısı: Retinadaki çubuk(rod) hücreleri karanlıkta, koniler ise gün ışığında görmeye etkindir. Çünkü çubukçuklarda gece görmemizi sağlayacak daha çok pigment vardır.

Renk körlüğü: İki tür renk körlüğü(daltonizm) vardır: a-)Bütün renklere karşı renk körlüğü(dünyayı siyah beyaz görürler) b-) Kırmızı-yeşil renklere karşı körlük. Tüm renklere karşı körlük nadir görülür. Daha çok kırmızı- yeşil körlüğü yaygındır. Renk körlüğü kalıtım (genetik) yoluyla geçer. Erkeklerde kadınlardan sık görülür.

3-) İşitme duyumu ve işitme algısı: İşitme organımız kulaktır. Cisimlerin titreşimi ile oluşan basıncın hava moleküllerine çarpması sonucu ses oluşur. Ses dalgalar halinde yayılır. Kulağımız frekansı 20-20.000 arasında olan sesleri duyabilir. Ses boşlukta değil hava içinde yayılır.Sesi sıvılar hava ve gazlardan katı maddelerde sıvı ve gazlardan daha iyi iletirler. Sesler uyumlu ve düzensiz sesler olmak üzere ikiye ayrılır. Düzensiz sesler kapı gıcirtısı gibi düzensiz bir nesnenin titreşmesi ile ortaya çıkar. Düzenli sesler ise düzgün titreşim yapan nesnelere ortaya çıkar. Uyumlu seslere ton denir. Örn:Keman sesi.

Nasıl İşitiriz? : *Dış kulak* tarafından (kulak kepçesi) toplanan ses dalgaları kulak zarını geçerek orta kulağa gelir.

Orta kulaktaki çekiç,örs ve üzengi kemikleri sesi bir mikrofon gibi yükselterek iç kulağa geçmesini sağlar. Ses dalgaları iç kulaktaki salyangozun içindeki korti organı tarafından alınarak elektriksel,kimyasal uyarılara dönüştürülür. Sinirler aracılığı ile beyne iletilir,böylece duyarız. İşitme merkezi beynin şakak yumrusundadır.

4-)Tatma duyumu ve tatma algısı: Tatma organımız dilimizdir. Fakat yanaklarımızın iç kısımlarının da tatlara karşı duyarlı olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Tatma duyumu nasıl gerçekleşir?: Tatma uyarıcısı tükürükle eriyebilen sıvı halde olan her türlü maddedir. Sıvı maddelerin tadını dilin $\frac{3}{4}$ ünü kaplayan papilla adlı çıkıntılar üzerinde bulunan tatma tomurcukları sayesinde alırız. Bu tomurcuklar tarafından alınan tatların beyne iletilmesi ile tatma duyumu gerçekleşir. Tatma tomurcuğu 40 kadar hücreden oluşmuştur. Çocuklarda sayısı daha fazladır. 45 yaşından sonra sayılarında azalma görülür.

Genel olarak 4 tür tat olduğu deneylerle ortaya çıkarılmıştır. Bunlar tatlı,tuzlu,acı ve ekşidir. Diğer tatlarda bu tatların çeşitli oranlarda birleşmesi ile oluşmuştur.

Tat ile koku arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu nedenle nezle olduğumuzda yediklerimizin tadını alamayız. Eğer burun deliklerimiz ve gözlerimiz kapalı olursa ağzımıza konan çığ patatesle elmayı birbirinden ayıramayız. Çünkü biz yiyeceklerin tat ve kokusunu birlikte beynimize kaydediriz. Yalnız tat ile onu bilemeyebiliriz.

5-)Koklama duyumu ve koklama algısı: Koklama organımız burnumuzdur. Koklama uyarıcısı havada gaz haline gelmiş ve mukusta eriyebilen maddelerdir. Koku hava ve diğer gaz yapılı maddeler vasıtasıyla nakledilir ve burun deliklerimizden girerek burnun üst kısmındaki birer posta pulu büyüklüğündeki koku zarları üzerindeki kirpikli koku hücreleri tarafından alınır. Buradan beyne iletilir, böylece koklama duyumu gerçekleşmiş olur.

Çiçek, meyve baharat, reçine, çürük, yanık vb. temel kokulardan bahsedilse de saf kokular daha azdır.

6-)Dokunma duyumu ve dokunma algısı: Dokunma organımız derimizdir. Dokunma uyarıcısı deriye değen yada basınç yapan her şeydir. Yapılan deneyler 4 tür deri duyumu olduğunu göstermiştir. Bunlar dokunma, ağrı, sıcak ve soğuk duyumlardır.

Dokunma duyumu; derinin bir nesneye yada nesnenin deriye dokunması sonucu gerçekleşir. Nesnenin katı-yumuşak, düzgün-pürüzlü, yaş-kuru olduğunu bildirir. Gıdıklanma ve kaşınmayı da bize bildiren bu duyumdur.

Ağrı duyumu; insana sıkıntı veren bir duyumdur. Bedendeki bir tehlikeyi bize haber verdiği için bir dosttur. Ağrı duyumu bunun dışında psikolojik nedenlerden de kaynaklanabilir. Ağrı başlıca iki şekilde duyulur. Acı ve künt ağrı. Acı; keskin, batıcı, elektrikli ağrı da denir. Künt ağrı; sızı ya da yanıcı ağrı da denir. Vücudumuzdaki soğuk duyumu noktaları sıcak duyumu noktalarından fazladır.

7-)Organ duyuları:

Hal duyumu: Bizi iç organlarımızın durumundan haberdar eden duyumdur. Acıktığımızı, susadığımızı,sağlıklı ya da hasta olduğumuzu bu duyum sayesinde biliriz.

Kas ve hareket duyumu : Bu duyum bedenimizin ve hareketlerimizin bilincinde olmamızı sağlar. Gözlerimiz kapalı da olsa ayakta olduğumuzu biliriz. Elimizi yanılmadan kulağımıza götürebiliriz.

Denge duyumu: Bu duyumla bedenimizin dengesinden haberdar oluruz. Denge alıcıları iç kulaktaki yarım daire kanalları olup; denge merkezi beyinciktir.

Zaman algısı: Bize zamanı bildiren bir duyumuz yoktur. Zamanı etrafımızdaki periyodik hareketlerle (mevsimler, gece-gündüz, olayların birbirini izlemesi, bir süre sonra karnımızın acıkması yada uykumuzun gelmesi vb.) algılarız. Zaman sübjektif ve objektif zaman olmak üzere ikiye ayrılır. Objektif zaman;güneşin hareketlerine göre düzenlenmiştir. Sübjektif zaman ise; yaşadığımız anı iyi hoş görmemize bağlıdır. Yaşadığımız zaman zevkli ise kısa, zevksiz ise uzun algılanır.

Mekan algısı: Bir nesneyi algıladığımızda onu uzayda bir yere yerleştiririz. Onun yerini belirtirken yukarıda aşağıda,solda,önde gibi ifadeler kullanırız. Mekan algısının oluşumunda bütün duyu organlarımız rol oynamakla beraber görme ve dokunma duyularının etkisi daha fazladır.

ALGIDA ORGANİZASYON

a-)Algıda organizasyon nedir? Duyumun uyarıcıların duyu organları yolu ile alınarak beyne iletilmesi olduğunu söylemiştik. İnsan duyuları beyinde tek tek algılamaz. Organize olmuş bütünler şeklinde algılar.Uyarıcıların (Duyuların) beynimiz tarafından belirli bir biçime kalıba sokularak bütünler şeklinde algılanmasına *algıda organizasyon* denir. Örn: Arkadaşımızın gözlerini, burnunu, kulaklarını, ağzını ayrı ayrı algılamayız. Ahmet, Ayşe olarak algılarız; ıslak duyumu+soğuk duyumu=yağmur algısı; kırmızı duyumu+yuvarlak duyumu=elma algısı.

b-) Algıda organizasyonu etkileyen etmenler:

Figür- fon ilişkileri: Şekil zemin algısı da denir. Nesnelere şekil ve zemin olarak ayırma eğilimimiz vardır. Bazen şekil(figür) ve zemin(fon) yer değiştirir. Bir biçimi önce figür olarak görürken daha sonra fon olarak görebiliriz. Bu eğilimimiz uyarıcıların bütünler şeklinde algılanmasını (algıda organizasyonu kolaylaştırır).

Algısal gruptama: İnsanın iç ve dış çevreden gelen uyarıcıları daima bir bütün(grup)olarak algılama eğilimidir.

-Yakınlık: İnsanlarda birbirine yakın nesnelere gruplandırarak algılama eğilimi vardır.Örn: Yakın olan noktaları ikili gruplar halinde algılarız.

Benzerlik :Birbirine şekil,renk ve ölçü olarak benzeyen uyarıcıları gruplar halinde algılarız.

Örn: + + - - + + - - birbirine benzeyen artı ve eksileri gruplar halinde algılarız.

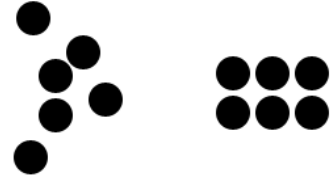

SÜREKLİLİK (DEVAMLILIK): Birbirini takip eden uyarıcılar,anamlı bütünler olarak kavranırlar.Aşağıdaki noktalar birbirini dik açı ile kesen dört çizgi değil birbirini dik açı ile kesen iki doğru parçası olarak algılanır

SİMETRİ: Birbirine simetrik olan (birbirini tamamlayan birbiri ile anlamlı bir bütün, düzen oluşturan) nesnelere grup halinde algılarız.

Zıtlık: Aralarında zıt durumlar olan nesnelere bir bütün halinde algılanması bir başka gruptama özelliğidir. Örneğin çok uzun bir erkek ve çok kısa bir bayandan oluşan çifti diğer çiftlere göre önce algılarız.

Tamamlama: Nesnenin tümü görülme de görülüyormuş gibi algılanmasıdır. Örn: mavi lekeler arasındaki boşlukları tamamlayarak bir köpek resmi olarak algılamamız.

9-) Algının Özellikleri:

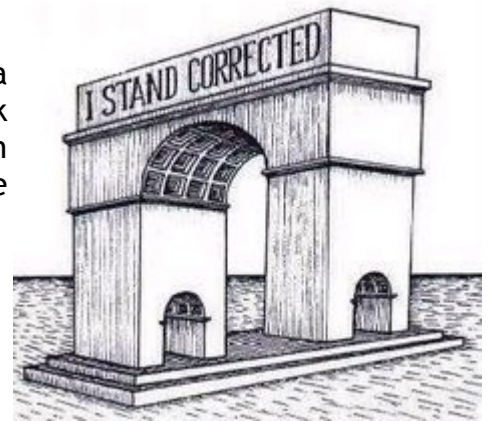
Algının alanı: Bireyin belli bir anda çevresinde duyu organları ile görebildiği, işitebildiği,koklayabildiği, dokunabildiği her şey onun algı alanını oluşturur.Örneğin kopya çekerken yakalanan öğrenci öğretmenin algı alanına girmiştir.

Algı dayanağı: Algılarımızı etkileyen daha önceki tüm öğrenme ve yaşantılarımızdır. Örn: Bir Çinli için iştah açıcı olan yılan çorbası bir Türk için hiç de iştah açıcı olmaz.Buradaki tepkinin farklı olmasının temelinde bireyin daha önceki öğrenme ve yaşantıları yatmaktadır. Bir Türk ile Çinlinin algı dayanakları farklıdır.

Algıda bütünlük: İnsanlar çevresindeki nesnelere tek tek değil bir bütün olarak algılama eğilimindedir. İnsan çevresindeki nesne ve olayları önce bütün olarak algılar sonra ayrıntılar algılanır. Bu eğilime algıda bütünlük denir Örn: rengi kokuyu değil de,çiçeği algılamamız. Daha önce boya sandığı ve boyalı elbisesi ile algıladığımız ve birçok kere ayakkabımızı boyattığımız boyacıyı, ciddi bir toplantıda takım elbise ile gördüğümüzde tanımakta zorlanmamız. Çünkü boya sandığı ile bir bütün olarak algıladığımız boyacıyı boya sandığı olmadan daha zor algılarız.

Algıda değişmezlik: Nesnelere içinde buldukları değişik koşullara rağmen gene aynı görme eğilimine algıda değişmezlik denir. Büyüklük, biçim ve renk olmak üzere üç türe ayrılır.

Büyüklük değişmezliği: Değişik uzaklıklardan algılamamıza karşın,nesnelere büyüklüğünü aynı görmemize Büyüklük değişmezliği denir. Örn:Kamyonu değişik uzaklıklardan farklı büyüklükte görmemize karşın aynı büyüklükte algılamamız.

Renk değişmezliği: Bir nesne değişik koşullarda bize farklı renklerde görülebilir. Buna karşın biz nesneyi aynı renkte algılarız. Bu renk değişmezliğidir. Örn sırayı gölgede de güneşte de kahverengi algılarız. Beyaz olduğunu bildiğimiz kardan adamı gece gri olarak görüdüğü halde beyaz olarak algılamamız.

Biçim değişmezliği: Nesnelerin değişik açılardan bize farklı biçimlerde görünmesine karşın nesneyi hep aynı biçimde algılamamız biçim değişmezliğidir. Örn: Tabak yandan elips biçiminde görünürken yukarıdan yuvarlak görünür. Fakat biz hep yuvarlak algılarız.

Derinlik algısı (nesnelerin üç boyutlu algılanması): Nesnelerin birbiri arasındaki uzaklığın fark edilmesine derinlik algısı denir. Bu nedenle bir fotoğrafa ya da resme baktığımızda derinliği algılarız. Derinlik algısını kolaylaştıran etkenler şunlardır:

Çevresel nedenler:

- *Birbirine paralel çizgiler bizden uzaklaştıkça kesişiyormuş gibi görünmesi
- *Bize yakın olan eşyanın uzak olanı kapatması
- *Nesneye yakınsak aydınlık, parlak uzaksak gölgeli görmemiz
- *Nesneler uzaklaştıkça görme oranında kapladığı yerin küçülmesi

Gözümüzden kaynaklanan nedenler:

- *İki gözün aldığı farklı görüntüler beyinde birleştirilirken derinlik ile ilgili ip uçları verirler.
- *Göz merceğinin uzağa yada yakına bakarken kalınlaşıp incelmesi göz merceğini hareket ettiren kaslar tarafından beyne iletilir. Buda derinlik algısını kolaylaştırır.
- *Gözlerimizin uzaktaki yada yakındaki nesnelere bakarken farklı açılar oluşturması da derinlik algısını kolaylaştırır.

Algıda seçicilik (dikkat): Bir olayın tümü yada bir bölümü üzerinde zihin gücünün toplanmasıdır. Organizmaya aynı anda bir çok uyarıcı etki eder. Ancak organizma bunlardan bazılarını seçer algılar, bazılarını algılamaz. Bu duruma algıda seçicilik (dikkat) diyoruz.

Algıda seçicilik (Dikkat) ikiye ayrılır: Etkin dikkat ve Edilgin dikkat

Etkin Dikkat (Seçici dikkat): İrade ile gerçekleştirilen ve bireyin kendi çabasının ürünü olan dikkattir. Örneğin bir çok uyarıcının etki ettiği gürültülü bir ortamda öğrencinin kendi çabası ile dikkatini psikoloji kitabında toplaması.

Edilgin (İrade dışı) Dikkat : Dış etmenlerin doğrudan etkisi ile oluşturulan dikkattir. Örneğin Yoldan geçenlerin dikkatini siren çalan itfaiye arabasına çevirmesi.

Dikkatle ilgili kavramlar:

- 1-Dikkat toplama (konsantrasyon): Dikkatin belirli bir çaba sonucu tek bir nokta üzerinde toplanmasıdır.
- 2-Dikkatte kayma: Dikkatin bir konudan başka bir konuya geçmesi (atlaması) dir.
- 3-Dikkatsizlik: Dikkatin kesik ve oynak oluşudur. Zihin belli bir konu üzerinde sürekli olarak toplanamaz.
- 4-Dalgınlık: Dikkatin sadece belli bir konuya fazlasıyla verilmesi, ilginin dışındaki konulara dikkat edilmemesidir.

Algıda seçiciliği (dikkati) etkileyen iç faktörler bireyin kendisinde kaynaklanan özellikler faktörlerdir:

-Duygu düşünce ve ihtiyaçlar

(Örneğin aç olan birinin dikkatini pastanedeki yiyecekler, susuz olan birinin olan birinin dikkatini içecekler çeker - ihtiyaçlara örnek).

-İlgi istek ve beklentiler

(Örneğin kitaplara ilgi duyan kişi kitaplarla doktor olmak isteyen kişi tıpla, müziğe ilgisi olan kişi müzikle ilgili haberlere yoğunlaşır.)

-Önceden öğrenilenler

-Kişilik özellikleri ve meslekler

(Örneğin bir doktorun hastasını muayene ederken bizim gözümüzden kaçan birçok şeyi görmesi)

Algıda seçiciliği(dikkati) etkileyen dış faktörler: Algılanan uyarıcıdan kaynaklanan dış(çevresel) faktörlerdir.

-Uyarıcının şiddetli ve büyük olması

(Örneğin güçlü bir ışık,ses,koku dikkatimizi çeker.)

-Aşırı zıtlıklar

(Örneğin zıt renklerden oluşan giysiler daha çok dikkat çeker.)

-Uyarıcının alışılmadık dışında ve yeni olması

(Örneğin çok uzun ve ya çok kısa biri, sınıfa yeni gelmiş bir öğrenci)

-Hareket eden uyarıcılar

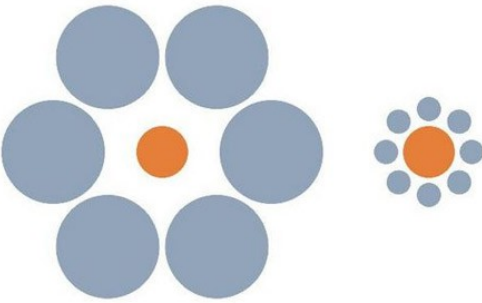
(Örneğin tiyatrodaki oturanların arasından birisinin ayağa kalkması)

-Sürekli tekrar eden uyarıcılar tekrarlar (yinelemeler) dikkatimizi çeker.

ALGI YANILMALARI

Algılarımızın düzensiz ve eksik olmasıdır. Başlıca iki türü vardır: İllüzyon ve Halüsinasyon

a-) İllüzyon(Yanılsama): Varolan bir nesne ya da uyarıcının yanlış algılanmasıdır. Başka bir deyişle de duyumların yanlış algılanmasıdır. İki türü vardır. Fiziksel ve psikolojik illüzyon.

Fiziksel illüzyon; Var olan uyarıcıların herkes tarafından yanlış algılanmasıdır. Fiziksel illüzyon fiziksel(çevresel faktörlerden) yada fizyolojik nedenlerden (duyu organlarının algılamada yetersiz kalması gibi) kaynaklanır. Örn: Su bardağındaki kaşığın kırık görülmesi vb.

Psikolojik illüzyon ise; Bireyin psikolojik durumunun etkisi ile varolan uyarıcıları yanlış algılamasıdır. Herkes aynı şekilde yanılsamaz. Kişiden kişiye değişir. Örn: Bahçedeki hortumu yılan zannetmek. Geceleyin rüzgarın sesini gece bekçisini düdüğünün sesi olarak algılamak .

b-) Sanrı (Halüsinasyon): Hiçbir dış uyarıcı yada nesne olmadığı halde gerçekleşen yanlış algılamadır. Sanrı nesnesiz algıdır ve daha çok ruh hastalarında görülür. Halüsinasyon

tamamıyla zihnin yarattığı imgelerden oluşur. Örn: Hiç sebep yokken cinler, periler görmek. Ortalık sessiz olmasına rağmen kişinin kulağına seslerin geldiğini bildirmesi vb.

İllüzyon ile Halüsinasyon arasındaki farklar :

*İllüzyonda mutlaka bir dış uyarıcıya gerek vardır. Halüsinasyon dış uyarıcı olmadan gerçekleşir.

*İllüzyon normal her insanda görülebilen bir durumdur. Halüsinasyon ise akıl hastalarında bazen de ateşli hastalık geçirenlerde görülür.

*Normal insanda aynı durum aynı yanılmayı meydana getirirken (fiziksel illüzyonda), halüsinasyonda ise kişiler farklı şeyler görürler ve işitirler.

10-) Algıyı etkileyen etmenler

Algıyı etkileyen iç etmenler:

*Duygularımız algılarımızı etkiler. Sevdiğimiz birinin iyi yönlerini gözümüzde büyüterek algılarız.

*İhtiyaçlarımız(gereksinmelerimiz) algılarımızı etkiler. Karnımız aç olduğunda yemekleri daha lezzetli algılarız.

*Zihinsel tutumumuz da algımızı etkiler. Benimsediğimiz düşüncelere uygun olan şeyleri kolayca algılarız. Benimsemediklerimizi görmezden geliriz.

*Zihinsel Kurulum (Hazır olma): Neyi algılamaya hazırsak onu algılarız. Bize suçlu olduğu söylenen birinin fotoğrafı gösterildiğinde onu suçlu olarak algılarız.

*Korku, öfke, kaygı gibi durumlar algılarımızı etkiler. Örn:Tehdit edilen bir kişinin yolda gördüğü tüm insanlardan şüphelenmesi.

*Hipnoz ve telkin de algılarımızı etkiler. Örneğin reklamlar bir malın iyi, ucuz olduğunu telkin eder, biz de öyle algılarız.

Algıyı etkileyen dış etmenler:

Dış etmenler fiziksel ve toplumsal kaynaklı olmak üzere ikiye ayrılır.

Fiziksel etmenler: hem nesnenin, hem olayın hem de algının olduğu ortamın etkisi vardır. Örn: bir bardak soğuk suyun soğuk havada algılanışı ile sıcak havada algılanışı bir değildir. Gri renk beyaz zeminde koyu, siyah zeminde açık algılanır.

Toplumsal etmenler: Uyarıcıları toplumsal, kültürel bir çevre içerisinde algılarız. Örn:müzik parçaları kültürlere göre farklı algılanır. Bir kültürde beğenilen müzik parçaları diğer kültürde beğenilmeyebilir.